

АЛИЈЕНОР ДЕБРОК
СТОТИНУ ДАНА БЕЗ ЛИЛИ

Уредник

Корана Боровић

Наслов оријинала

Aliénor Debrocq

Cent jours sans Lily

Copyright © Aliénor Debrocq & ONLIT Editions, 2020

Copyright © IK Prometej, Novi Sad, 2021.

Копирање, фотокопирање, умножавање и коришћење текста
у било ком облику није дозвољено без претходне писане сагласности.

Ce livre a été réalisé avec le soutien de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Објављено уз помоћ Федерација Валонија-Брисел

АЛИЈЕНОР ДЕБРОК

Стотину дана без Лили

Превела са француској

Љиљана Матић

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

*Тамо іде йосію́ји о́йасно́сї
расїе и оно шїю́ сїасава.*

Фридрих Хелдерлин

1

Вече уочи путовања. Бавити се нечим, заборавити на себе у припремама и још увек ништа не знати о плавоко-сој девојци с кикицама која ће, сутра, скакутати на седишту поред мене. Тренутак касније, променићу седиште под благонаклоним погледом стјуардесе, склањајући се од оног загрљеног пара са моје леве стране који ми је остављао тако мало простора за кретање. Долази ми да омрзнем њихов љубавнички загрљај. Девојка је очигледно много млађа од мушкарца и бестидно се препушта његовим рукама, стежући уз себе плишаног медведа. Не, пре ће бити да је у питању ласица. Једна ласица од плиша. Несумњиво су Руси. Убудуће нас раздваја десет редова. Седиште 7А крај прозора, на моје највеће задовољство. Потмуло и непрестано брујање млазних мотора, заслепљујућа светлост изузетно плавог неба и душек од накупљених облака испод трупа авиона, без икаквих турбуленција – вид савршенства у којем уживам након уморне гомиле на терминалу.

Први је дан, дан почетка, и премијера од стотину дана за време којих сам предвидела да напишем један роман, који то можда и неће бити. У туристичком водичу који сам жудно прегледала за време полетања како не бих обраћала пажњу на нагиб ербаса нити на потресе који су нас снажно гурали према небу, запазила сам хиљаду ствари које је требало видети и интензивно проживети, што је могуће потпуније. Запазити. Сачувати у сећању. Осетити.

Одушевити се. Почињем да проналазим на плану града важне путање, панораме, кривудања каналâ, распоред палатâ. Мало-помало, у мени се рађа ментална географија, несавршена, произвољна, створена од везâ које ћу заборавити током седмица што ће уследити убрзо по повратку. Остаће ми једна нејасна слика као небо тог октобарског јутра које ће, нешто отприлике годину дана касније, видети прославу стогодишњице руске револуције. Сто година, стотину дана, хиљаду седам стотина тринаест знакова, чије рачунање је аутоматско. Нула степени при доласку, потпуно ведро небо, како је објавио пилот. Узећу метро. Најдубљи на свету, како сам прочитала. Не верујем таксијима, више волим да се суочим са својом вртоглавицом, да се помешам са гомилом, да у пролазу лако дотакнем делове целине, нагласке, збијеност. Са сликом Лили у себи.

2

У авиону за Санкт Петербург почела сам да мислим о Лили Брукс. Да мислим о томе да напишем роман о Лили Брукс. Један роман који то неће бити, у томе је сва његова занимљивост. У ствари, требало би да вам кажем, да вам напишем, да у авиону за Санкт Петербург одлучујем да напишем нешто поводом Лили. Да вам то напишем у садашњем времену, јер сам управо у овом тренутку у том авиону, а не у некаквој неодређеној прошлости, у аористу или у имперфекту. Авион, то је овде, сада, а ја се плашим

као приликом сваког полетања, па сам узела Бенседин. Лет је Ер Франсов. Не волим летове са председањем, више волим да путујем ТГВ-ом, возом велике брзине, од Брисела Југ до Париза и аеродрома Шарл де Гол, а затим да имам неки директан лет. Ер Франс се налази на А листи по степену сигурности летења. То је озбиљна компанија. Не плаћам ја, реч је о службеном новинарском путовању.

Не волим полетања. У једној књизи Фреда Варгаса постоји случај лета преко Атлантика за Канаду који се Адријен Данглар плаши да предузме, а тада му Жан-Батист Адамсберг каже: „Немојте се плашити, Дангларе, ништа не ризикујете, ја држим нит о којој виси авион која га спречава да падне.“ Та слика јако је умирила Данглара, а и мене. Ја сам присвојила нит коју је држао Адамсберг. Рекла сам себи: „Едвард држи нит мог авиона у лету за Русију“. Међутим, већ месецима нисам била видела Едварда. Већ месецима ме није хипнотисао нити помагао да се суочим са својим страховима. Већ месецима се сама сналазим, чак и када жеља остаје нетакнута и кад сањам о њему говорећи себи: „То ће проћи, то ће на крају проћи“. Али, то не пролази. Мислила сам да ћу моћи да се поверим Лили и да ће ме она посаветовати. Она није као ја, она се мање плаши. Понекад је лаковерна, али она живи свој живот пуним плућима и говори ствари отворено, као свака Американка. Она и ја рођене смо истог дана, тако да је помало моја близнакиња. У авиону који је држао Едвард, мислим на њу и зато заборављам да се бојим.

3

„Сваки човек је једно острво у океану од седам милијарди јединки. Сваки човек је сâм када пати. Сваки човек, када воли, када осећа радост, када лети авионом, сâм је.“

„То је потпуно глупо“ одговорила би Лили одбацујући чланак и са њиме стари часопис о психологији и о психијатрији. Тај авион је канта за ђубре! „*No man is an island*“¹ узвратила би она сипајући десет милилитара лиофилизоване павлаке у своју кафу за понети. У прво време, лудо сам се радовала због њеног нагласка. Забављала ме је свака интонација, свака промена у наглашавању, сваки савршено амерички израз који је користила. Њена породица била је пореклом са Западне обале, која се пре двадесет година настанила у Њу Хемпширу. Земљи писаца. Тако ми је она представила ствар, првога лета. Ја о томе ништа нисам знала, нисам била упућена. Била сам читала Селинџера и Фицџералда, али ништа нисам знала о тачној географији тог континента на који никада нисам крочила. Лиофилизована павлака. Имала сам двадесет и две године, али никада нисам то окусила, нити Ризис чоколаде, нити колаче Бети Крокер.

Данас, летим у супротном правцу, ка истоку, степама, равницама и шумама које никада нећу видети. Читав један измишљени свет безвредних ствари повезан са филмом. Летим на исток који је, пре једва тридесет година, пред-

---

¹ „Ниједан човек није острво“ – Прим. прев.

стављао недоступан блок, закључан изнутра и сипам у своју кафу ту неухватљиву павлаку која је измишљена у Сједињеним Државама, док једем исувише суве калачиће које је понудила авио компанија. Контаминација, прилагођавање страниј култури. Пегаве руке стјуардесе и њена беспрекорна униформа. На левом крилу ербаса, Пегаз се суочава са леденим ваздухом атмосфере између тла и стратосфере, а ја, *Island Woman*, сама са својим лаптопом, са слушалицама у ушима, очајнички пишем Лили, од које немам вести већ неколико седмица.

По први пут смо и једна и друга у продуженој тишини. По први пут за десет година, од Колумбија универзитета и врелих седмица проведених у очајничком претраживању библиотечких полица за мој магистарски рад. Тамо сам је срела једног јулског јутра док сам се јако досађивала ишчекујући једно дело загубљено у дубинама дела библиотеке чија се дела издају под посебним условима. Лили је тамо радила преко лета и гласно је жвакала своју жвакаћу гуму не обазирјући се на стално понављано гласно мљацкање њених усана, које су увећавали сводови датог места. Дело никада није стигло. Лили и ја нисмо се више растајале.

4

Сићушна сенка авиона остављала је мрљу на равницама, густим шумама, мочварама и селима пре но што ће се распрострети преко бескрајних предграђа, складишта и

главних путних праваца. Тамо у даљини, да ли је то Фински залив који се најзад види? А тај нејасан, једва видљив сјај, историјски главни град Санкт Петербург, скривен иза преграда од бетонских зграда које је претходни век одабрао за крајњи израз људскости стављене у службу ознаке друштвене хијерархије личних заслуга и одређене замисли напретка?

Сенка се повећавала, савршено јасна под сунцем без мане, док се није спојила са трупом авиона у тренутку када се овај спустио на писту аеродрома Пулково, тачно у петнаест часова по локалном времену. Поново сам укључила свој мобилни телефон да бих открила нову поруку од тог студента о коме готово ништа нисам знала, осим да се зове Пјотр, а који је претходног дана почео да ми шаље своје кратке песме у прози, чија се апстрактност може упоредити са нагомилавањем тако одређених и празних појмова као што су „љубав“, „жеља“, „слобода“. По први пут откривам једну од опасности предавања књижевности: суочити се са сировом и непосредном емоцијом једног младића од двадесет година чији отворени погледи, сваког понедељка, из првог реда, доносе своју тежину крхког и неспретног лиризма. Шта да одговорим Пјотру и шта да мислим о том узбуђењу које ме стеже у стомаку док читам његове несигурне стихове?

Напуштам терминал под поларном хладноћом, избегавајући таксисте и одлазим право до аутобуса 39, а потом до станице метроа који ће ме превести до града. Најдубљи метро на свету, који је стављен у погон 1955. године. Присећам се Едвардових речи, од пре три године,

када сам се спремала да се суочим са лондонском Подземном железницом и своје вртоглавице коју сам одувек имала. Речи које су говориле о релативности мога страха и како га пре треба посматрати него му подлећи. Ево ме, суочене са страхом, док се брзо спуштам покретним старинским дрвеним степеницама уз механичку грмљавину која најављује како ће изгледати руски балет на који ћу вечерас отићи, дрхтећи у својој свиленој хаљини, њишући се на својим високим потпетицама.

5

„То је превасходно ствар стила, а не структуре“, одговорио ми је издавач, без додатних појединости. Још једно одбијање које је требало ставити ад акта. Мислим на оно што Лили често тврди, да је све питање среће и сплета околности. Она то сигурно говори да би ме одобровољила и да би ми зацелила ране, она чији је први рукопис запажен и награђен. Она, која је потом објавила четири другог романа. У Америци је то другачије, објашњава она не баш убедљиво. Већи део времена, она избегава тај предмет. Кад јој ја честитам, неодређено се насмеши, погледа упереног негде преко мога рамена. Не воли ту удаљеност међу нама. Ту ауру коју јој даје њен положај. Несумњиво би више волела да може да ме представи не стидећи се, да ме уведе на вечере као своју пријатељицу из Европе, а која је такође писац. Уместо тога, ја стидљиво стежем руку десетинама особа које ће се касније окренути три

метра даље и одлепршати у потрази за славним личности-ма које надахњују душу и побуђују пажњу. Лили није таква. Она игра по правилима зато што је то потребно, ако човек жели да траје у тој средини. Све се боље претвара. А то што ме три године није позвала да је посетим у Бруклину нити да проведем лето у кући њених родитеља, сигурно није стога што је стекла нове пријатеље, који су сви забавнији и паметнији од мене, већ зато што има превише посла. Њена нова књига задаје јој много муке и проузрокује несанице – то ми је написала крајем пролећа. Ја сам јој понудила да дође у Европу да ме види, али она је одбила позив. Није јој могуће да напусти Америку, ради се о неком фељтону које је пристала да напише за *Њујорк Тајмс* током лета. Још једном, ја сам узвикнула да је то генијално, стварно генијално, да се радујем због ње и те најављене новости, да ли би било могуће да прочитам прве делове? Није одговорила на ту последњу електронску поруку од 4. јула. Узалуд сам тражила шта је могло да је повреди у тих неколико реченица.

Лили, да ли си тамо?

6

Оно што се са сигурношћу може потврдити јесте да сам се ја упутила у Санкт Петербург, на отварање изложбе Јана Фабра у музеју Ермитаж. Пошла сам тамо у оквиру једног новинарског путовања чији се траг може открити преко авионске карте Ер Франса и резервације хотела

коју је извршио Ангелос, Фаброва компанија из Анверса. То су доказане и проверене чињенице. Насупрот томе, не зна се шта смо ја и Фабре имали да кажемо једно другом том приликом – а није чак ни сигурно да смо могли да поразговарамо насамо, толико је било присутних представника штампе, који су прогонили уметника из дворане у дворану. Срела сам га само два пута, у Лилу, три године раније, и у Анверсу, два месеца раније, због интервјуа који је објављен у недељним новинама које су ме редовно запошљавале. Много сам докумената прикупила пре тих сусрета. Одгледала сам филмове и прочитала два тома његовог *Ноћној дневника*.

Годинама сам знала Фабров рад. Проучавала сам га на универзитету никада не покушавајући да се приближим човеку. Била сам стидљива, сасвим сигурно. Болесно не-сигурна у себе, у друге. Једино ми је мој недавни положај новинара дао храбрости да се обратим великом уметнику. Барем, тако се претпоставља јер ја нисам оставила никакву белешку тим поводом. Оно што се налази у мојим белешкама из тог времена јесте само извештај о нашем разговору из августа месеца у Анверсу, као и припремне белешке које сам начинила тим поводом. Тамо се открива велико дивљење обојено... чиме? Љубомором, завишћу? И овај навод подвучен плавом хемијском оловком: „*It takes a lifetime to become a young artist.*“²

Зна се такође да сам се, снабдевена својом новом новинарском легитимацијом, запутила у руски музеј, где сам

---

²„Потребан је читав живот да бисте постали млади уметник.“ – Прим. прев.

успела да избегнем стајање у дугим редовима који су се пружали испред гвоздене оgrade Дворца Михајловски. Радило се о посебном дану – рођендану руске револуције –, што је обезбеђивало слободан улаз у главне музеје и у јавне споменике. Гомила се тискала испред гвоздене оgrade старе палате и дуж оближњег канала, тамо где су 13. марта 1881. млади анархисти убили цара Александра II. Упркос свему, успела сам да се убацим у средиште местâ како бих се дивила уметницима којима сам жарко желела да се дивим, Гончарову, Ларионову, Малевичу, и делима Василија Кандинског, чији је музеј излагао једну велику ретроспективу – што сам случајно открила, са задовољством и чуђењем, може се прочитати у моме дневнику из те јесени, који ће бити објављен двадесет три године касније.

7

Једнога дана заборавићу све о том леденом октобарском дану током којег сам шпартала уздуж и попреко кроз град Романових, прелазећи два пута преко црних и узбурканих водâ Неве. О томе ће ми остати само пролазни утисци, временска телескопска виђења лишена узбуђења које сам осетила када сам се пењала пет спратова до стана у коме је живео Сергеј Миронович Киров осам последњих година свога живота. Простор је остао нетакнут, а ја кришом посматрам три или четири чуварке неодређених година које ме примају шепајући у својим државним униформама, очаране што могу да натуцају пар речи на

енглеском са једином посетитељком тога дана. Лажно послушна, ураћам у документацију која се односи на живот Стаљиновог миљеника, до његовог убиства 1. децембра 1934. Грло ми се стеже због тих жена о којима ништа не знам, због дотрајалог степеништа и због прошлог сјаја ла Бел Епок закопаног испод крвавих рушевина овог кратког двадесетог века из којег сам научила напамет основне датуме не одмеравајући утицај који је имао на живот људи, без размишљања о пукотинама које красе зидове његових славних зграда које су остале да стоје.

Истог поподнева поново се враћам у време пред гробовима од белог мермера Романових, чија имена знам, али лоше познајем њихове судбине пуне тајанствених преокрета. Сјај и крвава убиства беле Русије током три века историје за које би се могло помислити да су рђави сценарији. Потом – јер ништа се никада не зауставља, а свакако не током једнога дана –, пењем се степеницама Исакијевског сабора како бих посматрала осветљени град пре но што ћу пијуцкати жестоке коктеле са панорамским погледом, идући дотле да сам честитала пару младенаца који су славили своје венчање под успаваним погледима њихових званица. Супруг ми је захвалио на жељама за срећу на непрецизном енглеском, а ја нисам могла да одвојим поглед од витких обрису младих жена које га окружују, тако невероватно витких и отмених упркос досади која им је висила на трепавицама. Каква чудна мешавина. Касније, играм сама под луком трга Палате уз звуке електричне гитаре, а топли глас рокера чини да израња скорија прошлост – моја прошлост. Враћам се у своју хо-

телску собу, а моји први утисци нестају. Сутрадан, нестаћу са ових простора не правећи планове да се тамо вратим.

8

Те последње вечери, наспрам тамних вода Моике, не знам ништа о догађајима који ће навести инспектора Александера да ступи у контакт са мном преко Скајпа, као што не знам ни да је тај човек страствени обожавалац Романових, пошто је прочитао све што сам написала на ту тему и посветио обиман блог том питању.

Касније сам покушала да се у мислима вратим уназад како бих пронашла нит водилу из тих октобарских дана. Покушала сам да из тога извучем и нешто друго осим тих крхких ишчекивања усамљеног новинара, што сам постала, и уметника, што сам желела да постанем. Колико сам потајно била љубоморна што нисам део скупине која се енергично кретала око Јана Фабра – тих жена, тих муза, тих краљица, како их је називао. Било је то много пре отвореног писма двадесетак његових сарадника који су се жалили због малтретирања и злоупотреба моћи који су се понављали. Шта сам ја друго била до једне јадне новинарке плаћане по страници и по хонорару, један шакал што је непрестано кружио око њих у потрази за каквом новом сензационалном вешћу, каквим срећним открићем, откровењем? Стиснута међу својом сабраћом у отрцаним салонима белгијског конзулата који нас је примио без велике помпе, посматрала сам крајичком ока уметника како

се искрада како би отишао на један одабранији пријем, у друштву брижљиво одабраних елитних колекционара.

Ето шта ми је пролазило кроз главу те ледене суботе, док сам корачала петровградским плочником удубљујући се у његову историју. А Фабр се није потрудио да оде до гробнице Романових нити тамо где је био убијен Александар II – тај део кеја постао је, вољом његовог сина, Храм Васкресења Христовог на Крви. За уметника који је тврдио како је припадник исконских Фламанаца, било је ту материјала за истраживање, али чини се да човека није превише занимала руска култура – само фламанско крило у Ермитажу било је достојно његове пажње.

Ништа од тога нисам рекла инспектору Александеру. Уосталом, он ме није ни питао шта сам радила на догађају, ја сам била та која је осећала потребу да му то поверим, толико сам се осећала кривом што нисам била присутна управо на тај дан, путујући мирно у друштву свог повређеног поноса, са једном унцом нарцисизма смештеног у мом коферчету. Александар је тада завапио како је одлазак у Петербург његов стари сан, јер се већ петнаест година одушевљава Романовима. И наш разговор скренуо је са свог првобитног циља.

9

Младић којег ми је Лили представила као човека који је последњи освојио њено срце био је енглески вајар који се звао Бенџамин Вебстер. Добро грађен тип, немирних

плавих очију, за кога је она гордо тврдила како је променио страну захваљујући њој. Велика победа за Лили, која увек одлепи за лепим и осетљивим момцима који су заљубљени у мушкарце. Вебстер је вајао животињске лобање у порцелану из Лиможа. Напустио је Лондон и отишао у свој родни Сафолк из потребе за простором и због недостатка новца. Упркос детињству проведеном у Њу Хемпширу, Лили је градска девојка, а не ватрена обожаваатељка шумовитих предела. Али, волела је Бенџамина као сваки пут када се заљуби – јако, телом и душом, док нагло не пукне. Након што је шест месеци лутала по енглеским селима и истраживала викторијанске замкове сањајући и против своје воље о једном пропалом класном систему који је презирала, Лили је крадом побегла да би ми се придружила на континенту. А Бенџамин? Он се врло брзо утешо курцем једног локалног играча рагбија, изјавила је она.

Овога јутра, док сам непрестано ишла из једне у другу дворану Ермитажа како ништа не бих пропустила од огромне збирке француских слика на платну, присетила сам се јединог разговора који сам водила са Вебстером, оне вечери када ми га је Лили представила. Његове безусловне љубави према Пикасу и нарочито према Матису. *Игра* и *Музика*, пар слика на дрвету направљен 1910. за руског колекционара Сергеја Ивановича Шчукина. Ево ме како први пут стојим испред та два дела. Заборавила сам да се налазе у средишту тог светског музеја, а сетила сам се слике Бенџаминавих плавих очију. Да ли је дошао да се утеша због губитка Лили у овај исти град, он, који је сањао